

Διαχείριση online ηλεκτρονικών περιοδικών: η εμπειρία του Πανεπιστημίου Κρήτης

Σάσα Τζεδάκη

Πανεπιστήμιο Κρήτης -Βιβλιοθήκη ,

Τ.Θ. 470 , 71409 Ηράκλειο Κρήτης

Η σύνδεση του Πανεπιστημίου Κρήτης με το internet είναι μια ιστορία αρκετά παλιά και άρχισε να μπαίνει στη ζωή τόσο του Πανεπιστημίου γενικά όσο και της Βιβλιοθήκης ειδικότερα, με αργά και ασταθή βήματα και με πολλά και συχνά πισωγυρίσματα. Όπως συνήθως συμβαίνει σε αυτές τις περιπτώσεις δεν ακολουθήθηκε εξ αρχής ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα, ούτε υπήρξε μια προκαθορισμένη πορεία.

Αρχικά υπήρξε η πεποίθηση, ότι το internet θα ήταν το κλειδί που θα έκλεινε την πόρτα των βιβλιοθηκών και παράλληλα θα άνοιγε το προσωπικό γραφείο του κάθε ερευνητή, ο οποίος μόνος με ένα υπολογιστή πάνω στο τραπέζι του, θα είχε απ' ευθείας πρόσβαση σε κάθε διαθέσιμη πληροφορία, χωρίς την παρέμβαση κανενός μεσάζοντα. Η εξερεύνηση του δικτύου άρχισε να γίνεται ευκαιριακά και τυχαία και ως οδηγό της είχε τις τρέχουσες ανάγκες της Βιβλιοθήκης, καθώς είναι αποδέκτης διαφόρων εξωτερικών ερεθισμάτων, είτε αυτά προέρχονται από τους εκδότες, είτε από της καθημερινές ανάγκες των χρηστών της. Εκ των υστέρων όμως θα μπορούσε να λεχθεί, ότι η όλη αυτή πορεία εξερεύνησης πέρασε από επτά φάσεις - σταθμούς:

- σύνδεση με άλλες βιβλιοθήκες
- χρήση του uncover
- ενημέρωση μεμονωμένων χρηστών και προβληματισμός για την ανάγκη ευρύτερης ενημέρωσης σχετικά με τις νέες πηγές πληροφόρησης
- ενσωμάτωση στο main menu του προγράμματος της βιβλιοθήκης Πτολεμαίος Π, επιλογής για την απ' ευθείας σύνδεση με τις διαθέσιμες πηγές του δικτύου
- εγγραφή στην online έκδοση του Cambridge Scientific Abstracts
- δημιουργία WWW με κατάλογο εκδοτών και περιοδικών διαθέσιμων μέσω του internet
- συστηματική προσπάθεια εντοπισμού στο δίκτυο των περιοδικών, στα οποία η βιβλιοθήκη έχει ήδη συνδρομή στην έντυπη έκδοση

Σε κάποια φάση της μηχανογράφησης της συλλογής της Βιβλιοθήκης του Παν/μίου Κρήτης στο Ηράκλειο, γίνονται γνωστές μερικές ηλεκτρονικές διευθύνσεις άλλων βιβλιοθηκών, που είχαν ήδη μηχανογραφήσει τις συλλογές τους. Ευκαιριακά και από περιέργεια κυρίως για το πώς είναι οργανωμένα αυτά τα προγράμματα, αρχίζουν κάποιες "επισκέψεις" κυρίως στην βιβλιοθήκη του Κογκρέσσο και του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνια. "Επισκέψεις" που όσο περνάει ο καιρός και όσο βέβαια επιτρέπει η ανταπόκριση του δικτύου, γίνονται όλο και συχνότερες, όσο δε η εξοικείωση με τα συστήματα αυτά μεγαλώνει τόσο η πρόσβαση αρχίζει να έχει συγκεκριμένους στόχους: γίνονται το καινούργιο εργαλείο δουλειάς, νέα πηγή πληροφόρησης. Χρησιμοποιείται ευρύτατα για να λυθούν τα καθημερινά προβλήματα καταλογογράφησης αλλά και παράλληλα ως νέα πηγή ανεύρεσης βιβλιογραφίας.

Χρήση του γίνεται από το προσωπικό της βιβλιοθήκης κυρίως , αλλά και από μεμονωμένους χρήστες που έχουν ήδη μια μικρή ή μεγαλύτερη εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες. Παράλληλα αρχίζει και μια προσπάθεια σύνδεσης και με άλλες βιβλιοθήκες.

Στα πλαίσια αυτής της προσπάθειας προσέγγισης και άλλων βιβλιοθηκών και χρησιμοποίησης των συλλογών τους για την ανεύρεση βιβλιογραφίας ,αρχίζει η χρησιμοποίηση του uncover, η οποία φέρνει μια νέα εποχή στις προσφερόμενες υπηρεσίες του τμήματος περιοδικών της βιβλιοθήκης,

δεδομένου ότι καλύπτει πρόσβαση σε περισσότερα από 17.000 επιστημονικά περιοδικά αποδελτιωμένα από το 1988 κ.ε., παρέχοντας έτσι μια τεράστια δυνατότητα ανεύρεσης έγκυρης και τρέχουσας βιβλιογραφίας.

Όπως και στην προηγούμενη περίπτωση χρήση του γίνεται κυρίως από το προσωπικό της βιβλιοθήκης για λογαριασμό των ενδιαφερομένων. Παρόλο όμως που οι χρήστες ενημερώνονται μεμονωμένα και ευκαιριακά, υπάρχει πάντοτε ο προβληματισμός για την ανάγκη ενημέρωσης όλων των χρηστών σχετικά με τις νέες αυτές δυνατότητες. Οι λόγοι για τους οποίους μία ευρύτερη ενημέρωση κρίνεται από δύσκολη έως ανέφικτη είναι πολλοί, αλλά θα αναφερθεί ο κυριότερος, ο οποίος και έχει καθορίσει την πορεία αυτής της προσπάθειας στο σύνολο της: έλλειψη χρόνου - έλλειψη προσωπικού. Είναι φανερό ότι όλη αυτή η προσπάθεια για τη χρησιμοποίηση των νέων δυνατοτήτων και την αναβάθμιση της παρεχόμενης υπηρεσίας γίνεται παράλληλα με το υπόλοιπο έργο της βιβλιοθήκης. Συγχρόνως, όσο τα μέσα βελτιώνονται , τόσο οι ανάγκες αυξάνονται: οι χρήστες της βιβλιοθήκης γίνονται όλο και πιο βιαστικοί, δείχνουν ότι όλο και περισσότερο πιέζονται για να έχουν το ταχύτερο δυνατόν την πιο πρόσφατη ενημέρωση.

Με αυτά τα δεδομένα και με την πάντοτε αμέριστη βοήθεια της ομάδας μηχανοργάνωσης του Υπολογιστικού Κέντρου, ενσωματώνεται στο main menu του προγράμματος της Βιβλιοθήκης Πτολεμαίος II, μία νέα επιλογή , η οποία επιτρέπει την άμεση σύνδεση με τις ήδη γνωστές πηγές. Με αυτή την επιλογή ο χρήστης του μηχανογραφημένου συστήματος της βιβλιοθήκης μπορεί σε αυτή τη φάση να συνδεθεί με τους καταλόγους άλλους βιβλιοθηκών στην Ελλάδα (όπως του ΤΕΙ Ηρακλείου, του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, του Πανεπιστημίου Αιγαίου κ.λ.π.), με τον κατάλογο της βιβλιοθήκης του Κογκρέσσο, του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνια, με τη βάση uncover και στην πορεία με τα πρώτα ηλεκτρονικά περιοδικά , οι διευθύνσεις των οποίων αρχίζουν να γίνονται γνωστές στην βιβλιοθήκη.

Σ' αυτή τη φάση αρχίζει η ανταλλαγή αλληλογραφίας με το Cambridge Scientific Abstracts σχετικά και με την online διάθεση των περιοδικών στον οποίο την έντυπη έκδοση η βιβλιοθήκη έχει ήδη συνδρομή. Το C.S.A-καταχωρείται στην επιλογή των "άλλων συνδέσεων" μαζί και με διευθύνσεις άλλων περιοδικών, οι οποίες φτάνουν στη βιβλιοθήκη ,είτε μέσω αλληλογραφίας με τους εκδότες, είτε βρίσκονται τυπωμένες στα τεύχη των περιοδικών που καθημερινά παραλαμβάνονται. Οι "άλλες συνδέσεις" με τις παραπάνω προσθήκες αρχίζουν να βαραίνουν και να δίνουν μια εικόνα ακαταστασίας, δεδομένου ότι περιλαμβάνουν με αλφαβητική σειρά, χωρίς κανένα άλλο διαχωρισμό διευθύνσεις εκδοτών, βιβλιοθηκών, πανεπιστημίων και

ηλεκτρονικών περιοδικών. Έτσι αποφασίζεται η δημιουργία WWW σελίδας, η οποία θα περιλαμβάνει μόνο τις διευθύνσεις των εκδοτών και των ηλεκτρονικών περιοδικών.

Εδώ θα πρέπει παρενθετικά να αναφερθεί, ότι, παρόλο που πάντα ήταν μέσα στις προθέσεις της ομάδας μηχανογράφησης, λόγω φόρτου εργασίας δεν έχει γίνει μέχρι στιγμής δυνατή η δημιουργία οργανωμένου WWW service της βιβλιοθήκης. Για την κάλυψη των τρεχουσών αναγκών δημιουργήθηκε στις αρχές του 1995 ένας WWW με σκοπό να περιλάβει το πρόγραμμα HELEN και όπου στην πορεία προστέθηκαν οι ελληνικές βιβλιοθήκες, ο κατάλογος εκδοτών και ηλεκτρονικών περιοδικών και πρόσφατα, οι παραγγελίες άρθρων.

Μετά την δημιουργία της ξεχωριστής αυτής σελίδας, γεγονός που συμπίπτει με τη θεαματική αύξηση των ηλεκτρονικών περιοδικών, αρχίζει μια καινούργια προσπάθεια, που σκοπό έχει μια περισσότερο συστηματική έρευνα για την ανεύρεση και καταχώρηση των διαθέσιμων από το internet περιοδικών.

Έχει περάσει περισσότερο από μία πενταετία από τότε που ακούστηκε για πρώτη φορά ο όρος "ηλεκτρονικό περιοδικό" και πολύ απλά μπορεί να ερμηνευτεί ως "περιοδικό που διατίθεται ηλεκτρονικά". Παρόλο που θεωρήθηκε όρος αρκετά σαφής, κατέληξε να δημιουργήσει μια ασάφεια στο μυαλό όσων τον χρησιμοποιούν και τελικά ερμηνεύεται με ποικίλους τρόπους:

- ως ηλεκτρονική διάθεση εντύπου περιοδικού και μέσω CD ROM ή δικτύου
- ως αμιγώς ηλεκτρονική έκδοση ενός περιοδικού
- ως οποιαδήποτε προσωπική περιοδική δημοσίευση

Η ασάφεια αυτή και οι πολλαπλές ερμηνείες δεν είναι τυχαίες και δεν είναι αποτέλεσμα άγνοιας, αλλά απορρέουν από τους ποικίλους τρόπους εμφάνισης των ηλεκτρονικών περιοδικών, που και αυτοί με τη σειρά τους είναι αποτέλεσμα των ποικίλων μορφών της έντυπης δημοσίευσης. Πολλά είδη περιοδικής δημοσίευσης είναι αυτή τη στιγμή διαθέσιμα ηλεκτρονικά, όπως:

- ενημερωτικά δελτία
- εφημερίδες
- περιοδικά γενικού ενδιαφέροντος
- λαϊκά περιοδικά
- επιστημονικά περιοδικά
- προσωπικές περιοδικές δημοσιεύσεις

Άλλες επίσης δημοσιεύσεις, οι οποίες δεν είναι βέβαια περιοδικά, αλλά ενδιαφέρουν άμεσα και πρέπει να είναι ή να γίνουν αντικείμενο μελέτης, έχουν αρχίσει να διατίθενται μέσω δικτύου όπως:

- βάσεις προδημοσιεύσεων
- σελίδες μεμονωμένων περιοδικών
- σελίδες εκδοτών
- σελίδες συνεδρίων
- κατάλογοι συνομιλιών για επιλεγμένα θέματα

Ιδιαίτερα οι βάσεις προδημοσιεύσεων, οι οποίες έχουν ξεκινήσει εδώ και αρκετά χρόνια , έφεραν ήδη μια επανάσταση στον τρόπο δημοσίευσης και φαίνεται ότι επηρεάζουν και ότι θα επηρεάσουν ακόμα περισσότερο στο μέλλον, την πολιτική τόσο της δημοσίευσης, όσο και των εκδοτών.

Ο τρόπος διάθεσης σχεδόν όλων των παραπάνω μορφών ηλεκτρονικών δημοσιεύσεων ποικίλει και αυτή τη στιγμή είναι προσπελάσιμες μέσω:

- CD ROM
- online μέσω διαθέτη
- online μέσω δικτύου

Έχει ήδη φανεί, ότι το πολυσυζητημένο και αμφισβητούμενο από πολλούς βήμα προς την ηλεκτρονική δημοσίευση, είναι πια πραγματικότητα. Συμβαίνει πράγματι και παρόλο που κανείς δεν μπορεί με βεβαιότητα να προβλέψει αυτό που θα συμβεί την επόμενη δεκαετία, είναι απαραίτητο να αντιμετωπιστεί η υπάρχουσα κατάσταση με τα υφιστάμενα δεδομένα.

Οι εκδότες επιστημονικών περιοδικών δεν θα μπορούσαν να μείνουν αμέτοχοι σ' αυτήν την επανάσταση και, όπως είναι φυσικό παίζουν ένα καθοριστικό ρόλο και θα παίξουν έναν ακόμα μεγαλύτερο, όσο η τεχνολογία αναπτύσσεται και προχωρά.. Το καυτό θέμα του υψηλού κόστους των επιστημονικών περιοδικών καθώς και του χαμηλού προϋπολογισμού των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, ξαναπαίρνει αυτή τη στιγμή επί τάπητος, με το καινούργιο δεδομένο ενός ταχύτερου και φθηνότερου τρόπου διάδοσης της πληροφορίας. Βέβαια το εάν θα είναι πράγματι μια ενημέρωση γρήγορη, θα προσφέρεται σε χαμηλό κόστος και θα είναι πλήρης, είναι θέματα που δεν έχουν αποσαφηνισθεί πλήρως, δεδομένου ότι μετέωρα παραμένουν ερωτήματα, όπως τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, το δικαίωμα παραμονής ενός ήδη δημοσιευμένου άρθρου σε κάποια βάση προδημοσιεύσεων, και άλλα τα οποία όμως δεν κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούν αυτή τη στιγμή.

Παραμένει παρόλα αυτά γεγονός, ότι οι βιβλιοθήκες έχουν τώρα στα χέρια τους ένα καινούργιο εργαλείο, το οποίο οφείλουν να μην αφήσουν ανεκμετάλετο. Αυτό το καινούργιο εργαλείο, σε συνδυασμό με τα ήδη υπάρχοντα, θα βελτιώσει τις παρεχόμενες υπηρεσίες, θα διευρύνει τους ορίζοντες των βιβλιοθηκών και κατά συνέπεια θα διευρύνει και τους ορίζοντες της επιστημονικής επικοινωνίας των ερευνητών.

Μύθος, πραγματικότητα ή απλώς ευσεβείς πόθοι... Ίσως ο ασφαλέστερος τρόπος για να προβλέψουμε τη βιβλιοθήκη του μέλλοντος είναι να τη σχεδιάσουμε εμείς οι ίδιοι. Είναι πλέον σαφές ότι σ' αυτή τη βιβλιοθήκη του παρόντος που καλείται τώρα να προσδιοριστεί και να οριοθετηθεί ξανά , ότι σ' αυτή τη βιβλιοθήκη του μέλλοντος που πρέπει να θεμελιωθεί τώρα, ο βιβλιοθηκάριος πρέπει και αυτός με τη σειρά του να επαναπροσδιοριστεί. Οι ρόλοι μένουν πάντοτε οι ίδιοι, διευρυμένοι σε ένα ή σε άλλο βαθμό, και αλλάζουν μόνο τα μέσα. Ο βιβλιοθηκάριος καλείται αυτή τη στιγμή να οργανώσει το ίδιο υλικό που μέχρι τώρα είχε μάθει να οργανώνει, να είναι σε θέση να μεταφέρει την ίδια πληροφορία που μετέφερε και πριν, αλλά χρησιμοποιώντας και καινούργια μέσα μαζί με τα παλιά, για ένα υλικό που τώρα εμφανίζεται και με νέα μορφή. Κανένα δίκτυο, όσο εύρωστο και αν είναι, κανένα σύστημα μηχανοργάνωσης, όσο πλήρες και έξυπνο και αν είναι, δεν θα μπορέσει ποτέ να παίξει επαρκώς το ρόλο

του οδηγού μέσα στο χάος της γνώσης και της πληροφόρησης, χωρίς την παρουσία του βιβλιοθηκάρου οδηγού και οργανωτή.

Με αυτές τις αρχές η βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κρήτης στο Ηράκλειο, σε συνεργασία με την ομάδα μηχανοργάνωσης του Υπολογιστικού Κέντρου, ξεκίνησε εδώ και δέκα μήνες περίπου μια συστηματική προσπάθεια καταγραφής και διαχείρισης των περιοδικών που είναι διαθέσιμα μέσω του internet.

Αυτή τη στιγμή ο κατάλογος με τις διευθύνσεις εκδοτών και ηλεκτρονικών περιοδικών, περιλαμβάνει ογδόντα περίπου διευθύνσεις, μέσω των οποίων είναι δυνατή η πρόσβαση σ'ένα μεγάλο αριθμό επιστημονικών περιοδικών. Ο αριθμός αυτός δεν είναι βέβαια σταθερός, δεδομένου ότι καθημερινά τα στοιχεία αλλάζουν, είτε με την προσθήκη νέων τίτλων στις σελίδες των εκδοτών, είτε με νέες συνδέσεις που προσθέτουν στην πορεία.

Ο τρόπος διάθεσης αυτών των ηλεκτρονικών περιοδικών δεν είναι κοινός, ούτε το επίπεδο της παρεχόμενης πληροφορίας είναι πάντοτε το ίδιο. Σήμερα τα περιοδικά που διατίθενται μέσω του internet, ανάλογα και με την πολιτική των εκδοτών τους, μπορεί να παρέχουν:

- πρόσβαση σε πληροφοριακές σελίδες που περιλαμβάνουν ταχυδρομικές διευθύνσεις, κόστος συνδρομών, καταλόγους εκδόσεων κ.λ.π.
- πρόσβαση σε πίνακες περιεχομένων και σε οδηγίες προς τους συγγραφείς
- πρόσβαση σε περιλήψεις δημοσιευμένων άρθρων
- πρόσβαση στο πλήρες κείμενο ενός άρθρου

Μπορούν, επίσης κατά περίπτωση, να διατίθενται:

- ελεύθερα σε όλους τους χρήστες του δικτύου
- ελεύθερα σε όλους τους χρήστες του δικτύου κατόπιν εγγραφής
- με πληρωμή συνδρομής
- με επιπλέον επιβάρυνση, εφόσον ο χρήστης είναι συνδρομητής στην έντυπη μορφή του
- ελεύθερα, εφόσον ο χρήστης είναι συνδρομητής στην έντυπη μορφή του
- με χρέωση ανά πρόσβαση

Εδώ θα πρέπει να υπογραμμιστεί, ότι ο κατάλογος των εκδοτών - περιοδικών δεν έγινε με βάση το επίπεδο της παρεχόμενης πληροφορίας. Θεωρήθηκε ότι σ'αυτό το αρχικό στάδιο κάθε πληροφορία είναι ευπρόσδεκτη, εφόσον βέβαια δεν επιβαρύνει τον ήδη βεβαρυμένο προϋπολογισμό της βιβλιοθήκης και εφόσον ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις-της ακαδημαϊκής συλλογής. Έτσι στον κατάλογο περιλαμβάνονται περιοδικά των οποίων η πρόσβαση είναι ελεύθερη σε όλους τους χρήστες του δικτύου και περιοδικά στα οποία η βιβλιοθήκη είναι ήδη συνδρομητής στην έντυπη μορφή και των οποίων η ηλεκτρονική διατίθεται δωρεάν.

Δεν είναι ακόμα γνωστό το μέλλον των ηλεκτρονικών περιοδικών. Μερικά από τα πολλά ερωτήματα που αυτή τη στιγμή τίθενται είναι:

- ποια θα είναι η μελλοντική πολιτική των εκδοτών
- εάν θα γίνουν ευρέως αποδεκτά από τους χρήστες των βιβλιοθηκών
- εάν θα εκτοπίσουν το χαρτί ή θα συνυπάρξουν με αυτό

Όλα αυτά, αλλά και πολλά ακόμα ερωτήματα πρέπει να γίνουν αντικείμενο μελέτης εκ μέρους των βιβλιοθηκών και γι'αυτόν ακριβώς το λόγο, ο γενικός στόχος της προσπάθειας του Πανεπιστημίου Κρήτης, που είναι η βελτίωση των προσφερομένων υπηρεσιών με το χαμηλότερο δυνατό κόστος, κινείται προς τέσσερις κατευθύνσεις:

- να εντοπιστούν βάσεις εκδοτών με πίνακες περιεχομένων
- να εντοπισθούν τα περιοδικά τα οποία διατίθενται ελεύθερα
- να εντοπιστούν τα περιοδικά στα οποία η βιβλιοθήκη έχει ήδη συνδρομή
- να γίνουν γνωστές οι ηλεκτρονικά παρεχόμενες υπηρεσίες των εκδοτών

Οι online πίνακες περιεχομένων των περιοδικών (τόσο αυτών που υπάρχουν στη βιβλιοθήκη, όσο και αυτών που δεν καλύπτονται από συνδρομές), είναι ένα καινούργιο εργαλείο στα χέρια των ερευνητών για ανεύρεση βιβλιογραφίας. Έχοντας υπόψη ότι τα ευρητήρια ενός περιοδικού είναι πολύ συχνά δύσχρηστα, ότι η έκδοση τους καθυστερεί πολλές φορές και περισσότερο από ένα χρόνο, φαίνεται να δίδεται αυτή τη στιγμή η δυνατότητα ανεύρεσης συγκεκριμένων αναφορών με πολύ λιγότερο κόπο, δεδομένου ότι μέσω ιδιαίτερως φιλικών προγραμμάτων επιτυγχάνεται μια εύκολη πρόσβαση στη ζητούμενη πληροφορία. Οι πίνακες περιεχομένων διατίθενται και από τους εκδότες, αλλά και από μεμονωμένα περιοδικά και συνήθως εμφανίζονται στο δίκτυο μία με δύο εβδομάδες πριν από την κυκλοφορία στην αγορά του συγκεκριμένου περιοδικού. Αυτή τη στιγμή χρησιμοποιείται πολύ συχνά στη βιβλιοθήκη το ESTOC (περιλαμβάνει πίνακες περιεχομένων όλων των περιοδικών που εκδίδει ο εκδοτικός οίκος ELSEVIER) αλλά και μεμονωμένα περιοδικά όπως το CELL, το PROCEEDINGS OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE U.S.A. και άλλα.

Η βιβλιοθήκη χρησιμοποιεί πειραματικά και μια άλλη υπηρεσία που προσφέρεται αυτή τη στιγμή από τον εκδοτικό οίκο ELSEVIER και που είναι η δωρεάν αποστολή περιεχομένων με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο συγκεκριμένων υπό έκδοση περιοδικών, (με την προϋπόθεση βέβαια ότι η βιβλιοθήκη είναι συνδρομητής στο εν λόγω περιοδικό). Αυτή τη στιγμή η βιβλιοθήκη λαμβάνει σε τακτά διαστήματα - δύο εβδομάδες πριν από την έκδοση - μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, τα περιεχόμενα του περιοδικού PHYTOCHEMISTRY και στη συνέχεια, πάλι μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου το διανέμει στους ενδιαφερομένους.

Η δυνατότητα ευκολότερης και γρηγορότερης πρόσβασης σε βιβλιογραφικά δεδομένα, σε συνδυασμό με την παρεχόμενη υπηρεσία παραγγελίας άρθρων σε άλλες βιβλιοθήκες, έχουν σ' ένα μεγάλο βαθμό επιτύχει να καλύψουν τις ανάγκες των ερευνητών για υλικό το οποίο δεν είναι άμεσα διαθέσιμο στη βιβλιοθήκη. Εάν εδώ προστεθούν και τα περιοδικά τα οποία διατίθενται ελεύθερα (σε οποιαδήποτε επίπεδο) και τα οποία δεν αγοράζονται από τη βιβλιοθήκη, φαίνεται ότι επιτυγχάνεται μία σημαντική διεύρυνση της υπάρχουσας τοπικής συλλογής. Αυτό που δεν είναι όμως γνωστό, είναι αν και στο μέλλον θα είναι εφικτή αυτή η διεύρυνση με τους ίδιους όρους, δεδομένου ότι οι εκδότες δεν έχουν ανοίξει τα χαρτιά τους ακόμα. Όπως μέχρι στιγμής έχει φανεί και αυτοί διανύουν πειραματικό στάδιο και συλλέγουν στοιχεία για τις ανάγκες και την αντίδραση της αγοράς και φυσικά δεν ακολουθούν ενιαία πολιτική, ούτε ως προς τον τρόπο χρέωσης, ούτε ως προς τον τρόπο έκδοσης, όπως ήδη έχει αναφερθεί.

Παράλληλα με τον εντοπισμό μεμονωμένων περιοδικών που διατίθενται ελεύθερα και διευθύνσεων εκδοτών, έγινε μια συστηματική προσπάθεια εντοπισμού των περιοδικών στα οποία η βιβλιοθήκη έχει συνδρομή. Σκοπός αυτής της κίνησης είναι η συλλογή στοιχείων, ώστε στο μέλλον να γίνει μια μελέτη αξιολόγησης του εντύπου σε σχέση με το ηλεκτρονικό υλικό. Αυτή τη στιγμή το 80% περίπου των περιοδικών που διαθέτει η βιβλιοθήκη είναι και ηλεκτρονικά προσπελάσιμα με κάποιο τρόπο και ως ένα ή άλλο βαθμό. Άμεσος στόχος είναι να ολοκληρωθεί ο έλεγχος και να αξιολογηθεί η χρήση τους.

Στη διάρκεια αυτής της πορείας προέκυψαν αρκετά προβλήματα και δεν θα μπορούσε ακόμα να λεχθεί ότι έχουν καταγραφεί και αντιμετωπιστεί όλα. Επιγραμματικά θα αναφερθούν τα παρακάτω:

- απειρία του προσωπικού στη χρήση των νέων τεχνολογιών
- ανταπόκριση , ταχύτητα και έλλειψη οργάνωσης του δικτύου
- έλλειψη χρόνου και διαθέσιμου προσωπικού
- διαφορετική πολιτική εκδοτών
- συχνά χρονοβόρες διαδικασίες για την επίτευξη πρόσβασης και για την ενημέρωση των χρηστών

Η ταχύτητα ανάπτυξης του δικτύου, τα συνεχώς νέα προγράμματα που εμφανίζονται, η σχεδόν μαζική είσοδος των εκδοτών και των ηλεκτρονικών εκδόσεων στο internet με διαφορετική μορφή και πρόγραμμα, επ' ουδενί λόγω συμβαδίζει με τους αργούς ρυθμούς με τους οποίους εκπαιδεύονται και ενημερώνονται στις νέες τεχνολογίες, τόσο το προσωπικό, όσο και οι χρήστες της βιβλιοθήκης. Αργούς ρυθμούς που έρχονται ως αποτέλεσμα της έλλειψης συντονισμού αλλά και κυρίως της έλλειψης προσωπικού. Η όλη αυτή προσπάθεια έγινε με το ήδη υφιστάμενο προσωπικό, το οποίο παράλληλα είχε και άλλο έργο να επιτελέσει, ενώ είναι πια σαφές ότι για να επιτευχθούν οι στόχοι που έχουν τεθεί θα έπρεπε να απασχολούνται τουλάχιστον δύο άτομα, με πλήρες ωράριο και για ένα χρονικό διάστημα που δεν μπορεί ακόμα να προσδιοριστεί.

Η έλλειψη πείρας και χρόνου δεν ήταν τα μοναδικά προβλήματα που προέκυψαν. Συνδυαζόμενα με το χάος του internet και τα προβλήματα ανταπόκρισης, πολλές φορές ανακόπτουν την πορεία για μεγάλα ή μικρά χρονικά διαστήματα. Είναι φανερό ότι ένας σχετικά άπειρος χρήστης, ο οποίος ψάχνει για μια συγκεκριμένη πληροφορία, σ' ένα δίκτυο χωρίς αρχή μέση και τέλος, σ' ένα δίκτυο που κάποιες ώρες της ημέρας είναι απελπιστικά αργό και άλλες δεν δουλεύει καθόλου, πολύ συχνά θα χάσει πολύτιμες ώρες για να πάρει τελικά μια αμφισβητούμενη πληροφορία.

Η διαφορετική αντιμετώπιση του θέματος από κάθε εκδότη και κυρίως τα διαφορετικά προγράμματα που χρησιμοποιούν και με τα οποία ο χρήστης καλείται κάθε φορά να εξοικειωθεί, δρουν και αυτά ανασταλτικά. Συχνά αντιμετωπίζονται χρονοβόρες διαδικασίες για να επιτευχθεί η πρόσβαση σε κάποιο περιοδικό και υπάρχουν περιπτώσεις που η ανταλλαγή αλληλογραφίας για το θέμα κράτησε πάνω από δύο μήνες. Κατά περίπτωση οι εκδότες ζητούν για την πρόσβαση να τους δοθούν στοιχεία για τα μηχανήματα στα οποία θα "τρέχει" το πρόγραμμα, ή να τους δηλωθούν συγκεκριμένοι υπολογιστές, ζητούν τιμολόγια ή κωδικούς συνδρομών, ηλεκτρονικές διευθύνσεις των χρηστών, ή την συμπλήρωση εντύπων που περιλαμβάνουν στοιχεία, όχι πάντα διαθέσιμα στην βιβλιοθήκη. Συχνά μετά από αυτή

τη διαδικασία παρέχουν κωδικούς πρόσβασης (passwords), στους χρήστες, θέματα για τα οποία η βιβλιοθήκη θα πρέπει να ενημερώσει όσους επιθυμούν να έχουν πρόσβαση και συχνά να τους οδηγήσει βήμα προς βήμα σ' αυτή.

Εάν θεωρηθεί ότι τα περισσότερα προβλήματα έχουν καταγραφεί και ,τουλάχιστο σε κάποιο βαθμό, έχουν αντιμετωπισθεί, δεν μπορεί για κανένα λόγο να λεχθεί ότι έχουν καταγραφεί τα προβλήματα που θα προκύψουν από μια ευρύτερη χρήση των ηλεκτρονικών περιοδικών στο μέλλον.

Από ότι έχει φανεί μέχρι στιγμής, το ηλεκτρονικό περιοδικό δεν θα εκτοπίσει και δεν θα αντικαταστήσει το χαρτί. Το πιθανότερο είναι να επιτευχθεί μια ειρηνική συνύπαρξη και των δύο μορφών, με έντονη όμως την online παρουσία των περιοδικών που διαθέτουν περιλήψεις άρθρων ή βιβλιογραφικές αναφορές. Όποια όμως και αν είναι η εξέλιξη , είναι βέβαιο ότι έχουν εισβάλει και θα εισβάλουν σε μεγαλύτερο βαθμό στο μέλλον στις βιβλιοθήκες, οι οποίες καλούνται τώρα να προσαρμόσουν τις ήδη υπάρχουσες διαδικασίες ελέγχου του υλικού τους στο νεοεμφανιζόμενο ηλεκτρονικό περιοδικό, το οποίο όπως και το έντυπο, θα πρέπει:

- να αξιολογηθεί
- να παραγγελθεί
- να παραληφθεί
- να καταλογογραφηθεί
- να κυκλοφορήσει
- να συντηρηθεί

Οι ίδιες διαδικασίες μέσα από τις οποίες περνά και το έντυπο υλικό, με κάποιες διαφορές στον τρόπο προσέγγισης, όπως π.χ. όσον αφορά στην αξιολόγηση - τώρα θα πρέπει να ληφθούν και άλλοι παράγοντες υπόψη, όπως τα προγράμματα διαχείρισης, η ταχύτητα του δικτύου, το επίπεδο της παρεχόμενης πληροφόρησης κ.λ.π., ή στην καταλογογράφηση - μπαίνουν καινούργια δεδομένα, στην κυκλοφορία που θα πρέπει να περιλάβει την ενημέρωση και την εκπαίδευση των χρηστών, στην συντήρηση που θα πρέπει να περιλάβει ηλεκτρονική αρχειοθέτηση κα τεχνική υποστήριξη.

Παράλληλα θα πρέπει να απαντηθούν καιτά ερωτήματα όπως:

- Μετά την διακοπή μιας online συνδρομής τι μένει στην βιβλιοθήκη. Μέχρι στιγμής έμεναν τα παλιά τεύχη ή ανάλογα με την πολιτική των εκδοτών τα παλιά CDs. Δεν είναι γνωστό αν στην συγκεκριμένη περίπτωση θα εξακολουθήσει να υπάρχει πρόσβαση στα παλιά αρχεία.
- Εάν αξίζει αυτή τη στιγμή οι βιβλιοθήκες να επενδύσουν σε εξοπλισμό για να πετύχουν ταχύτερη και ευρύτερη πρόσβαση.
- Εάν το ηλεκτρονικό περιοδικό θα επιβιώσει και θα γίνει αποδεκτό με τα ήδη γνωστά προβλήματα ανταπόκρισης του δικτύου.
- Ο τρόπος με τον οποίο θα επιτευχθεί η εκπαίδευση χρηστών και προσωπικού.

Προβλήματα και ερωτήματα στα οποία μπορούν να δοθούν απαντήσεις μόνο και εφόσον γίνουν αντικείμενο συστηματικής μελέτης για να προκύψουν όσο το δυνατό εγκυρότερα συμπεράσματα. Μιας συστηματικής μελέτης τα αποτελέσματα της οποίας κάθε βιβλιοθήκη οφείλει να έχει διαθέσιμα για να χαράξει την μελλοντική της

πολιτική. Κρίνεται τώρα απαραίτητο να συγκεντρωθούν όσο το δυνατό περισσότερα στοιχεία σε σχέση με:

- τους καλύτερους, πληρέστερους και ταχύτερους τρόπους εντοπισμού των διαθέσιμων, μέσω δικτύου, επιστημονικών περιοδικών
- την αξιολόγηση των ηλεκτρονικών περιοδικών με βάση τα τοπικά δεδομένα
- τη συντήρηση των ηλεκτρονικών περιοδικών και δημοσιεύσεων

Παράλληλα θα πρέπει να γίνουν συστηματικές επαφές με τους εκδότες, πολλοί από τους οποίους έχουν ήδη συγκεκριμένα προγράμματα ανάπτυξης του ηλεκτρονικού υλικού και τα οποία δεν είναι πάντα ευρέως γνωστά. Είναι όμως βέβαιο ότι χαράζουν αυτή τη στιγμή το μέλλον των εκδόσεων και κατά συνέπεια το μέλλον των βιβλιοθηκών.

Οι παραπάνω στόχοι δεν θα πρέπει σε καμιά περίπτωση να θεωρηθούν μεγαλεπήβολοι και ανέφικτοι, αλλά μια ακόμα πρόκληση για συνεργασία, τόσο σε επίπεδο βιβλιοθήκης και χρηστών της, όσο, και κυρίως εκεί, σε επίπεδο βιβλιοθηκών.